

Резюме на протокол и предложения за промяна в Законопроекта за Семейен кодекс

Кръгла маса на тема

„Проектът за Семейен кодекс и новите семейства в България”

10 – 11.11.2008 г., Народно събрание, зала 134

Семейният кодекс засяга всички граждани на Република България. Мненията „за” и „против” законопроекта на Семейен кодекс, гласуван на първо четене на 02.10.2008 г., изразени в публичното пространство, очертават разнопосочни позиции за необходимостта от промени в семейното право. По тази причина е сформирана нова работна група с ръководител проф. Огнян Герджиков, която от 12.11.2008 г. започва да работи по промени в текстовете.

С оглед очакванията на работната група до края на годината да е приключила работа и законопроектът да влезе за обсъждане в Народно събрание, като през пролетта на 2009 г. той да влезе и в пленарната зала, участниците в кръглата маса изразиха готовност за предоставяне на мнения, коментари и конкретни предложения за промени по текстовете на обсъждания законопроект.

Това резюме обобщава позициите и предложенията на международни експерти по семейно право, експерти от работната група по подготовката на законопроекта, съдии, адвокати, социолози, психолози, представители на неправителствени организации, ангажирани с правата на човека, проблемите на жените и равнопоставеността на половете и правата и проблемите на родителите и децата в семейството и извън него.

Участниците в дискусиата се обединиха, че най-важното във философията на новия Семейен кодекс би трябвало да е спазването на правата на човека и равнопоставеността на половете. Това налага по-детайлна уредба на семейноправната материя.

I. Родителски права и задължения:

1. По отношение на упражняването на родителските права и задължения, проектът предвижда и съвместно, и еднолично упражняване на правата, но за съжаление той не прави разлика между **важните и ежедневните** въпроси, отнасящи се до детето, и по кои от тях се допуска еднолично упражняване на правата. Предлагаме да се допълни съответният текст така: *„Важните решения, отнасящи се до образованието, лечението, местоживеенето на детето или управлението на неговото имущество, трябва да бъдат вземани съвместно от родителите. При спешни случаи,*

родителят трябва да има правото да действа самостоятелно. Другият родител трябва да бъде информиран своевременно.”

По отношение на титулярството на правата проектът запазва принципа, че само родителите и осиновителите са титуляри на родителските права. Въпреки това трябва да се отбележи, че европейските стандарти в тази материя препоръчват в титулярството да бъдат включени и **новите партньори** на вече разделените родители. Това би решило проблема с титулярството на родителски права при хомосексуалните двойки, които на практика отглеждат деца.

2. Проектът не урежда **субективно право на личните отношения на детето с родителите му**. Този въпрос се решава или от съда, или чрез споразумение между родителите в интерес на детето. Родителските права и задължения при раздяла са трудна материя за регулиране, а очакванията към закона и съда са големи. Съществуват родителски групи, които са недоволни от решенията, залегнали в проекта, и имат предложения за категорично въвеждане на **принципа за съвместно упражняване на правата**. При сегашния режим възникват много спорове за периодите на ваканциите, официалните и семейните празници. Въпреки мненията на някои кръгове специалисти, че детето се нуждае от стабилитет, родителските групи настояват за допускане на възможност за **алтернативно местоживееие на детето** и при двамата родители, както и за повече гаранции за изпълнение на съдебното решение и санкции за другия родител. Международните експерти уточниха, че алтернативното местоживееие се практикува широко в скандинавските страни. Във Франция и Белгия съдът трябва да установи дали алтернативното местоживееие е в интерес на детето. Ясно е, че не може да има единно правило. Но в случаите, в които е възможно, то трябва да се допуска, пък било то и за не еднакви периоди на алтернативно живееие и при двамата родители. Родителските групи, представени на кръглата маса, като цяло изразиха очакването си уредбата на отношенията между родителите и децата да бъде по-подробна, по-ясна от гледна точка на процедурите и критериите, които прилага съдът при решаването на спорове, и да предвижда широки възможности за споразумяване, но и за санкциониране на родителя, който не се съобразява със споразуменията или съдебните решения – особено тези, които се отнасят до поддържането на лични отношения между родител и дете.

3. Родителите и психолозите, участвали в дискусиата, споделиха очакването си за усъвършенстване на правната уредба по отношение на **синдрома на родителското отчуждение** (parental alienation syndrom - PAS) и, може би, законът трябва да въведе определение. Изразиха се и мнения, че съдиите, разглеждащи и решаващи семейни спорове, трябва да бъдат **специализирани и**

подготвени с оглед на по-доброто овладяване на спецификата на феномени като *PAS*. Друго предложение е да може да се назначава експерт в случаите на необходимост от консултативна терапия с родителите при съмнение за *PAS*. Ако по-късно съдът установи, че терапията няма да помогне, то той би следвало да има възможност да назначи експертиза за *PAS*.

4. Действащият Семейен кодекс и законопроекта за нов постановяват, че всички **действия по разпореждане с имуществото на детето** се допускат с разрешение на съда. Допускането обаче се осъществява от дежурния съдия, а би трябвало да представлява нормално охранително производство. Освен това не съществува обратна връзка дали разпоредителните сделки се сключват по предназначение. Би било добре родителите да имат **задължение да предоставят такава информация** в Дирекциите „Социално подпомагане“.

5. Предложението на законопроекта да отпаднат **максималният и минималният размер** на издръжката не е най-правилното от гледна точка на интересите на детето, заявиха представители на родителски сдружения. Ако отпадне минималният размер, това означава, че издръжката би могла да падне и под него. Предложено бе размерът да се определи на 40% от нетния размер на минималната работна заплата. Към това предложение бе добавено искането за връщане на разпоредбата, уреждаща **издръжката на навършилите пълнолетие деца**, ако последните не могат да се издържат от доходите си или от използване на имуществото си, когато учат редовно в средни, полувисши и висши учебни заведения, за предвидения срок на обучение до навършване на 20-годишна възраст при обучение в средни и на 25-годишна възраст при обучение в полувисши или висши учебни заведения.

6. Обърнато бе внимание, че не е подходящо децата да се **изслушват в споровете за издръжка**. Излишно се натоварва емоционално процесът и се уронва авторитетът на родителите.

7. Исковете за издръжка и нейното увеличение да се разглеждат по реда на Глава двадесет и пета "Бързо производство" на Гражданския процесуален кодекс.

8. Допълнително бяха подадени предложения относно издръжката на децата и родителските права и задължения в писмен вид, приложени в *Приложение № 1* и *Приложение № 2* към настоящия документ.

II. Развод:

1. Дискутиран бе въпросът дали е уместно да се допуска **развод без съдебна намеса**. Тази теза може да се аргументира добре, особено когато разводът е по взаимно съгласие и от брака няма деца.
2. Чл. 55 от обсъждания проект дава по-голяма яснота по отношение на **фамилното име** – съпругът възстановява предишното си фамилно име, но трябва да се има предвид, че в хипотезата на предишен брак ще бъде възстановено фамилното име от предишния брак.
3. **Брачният договор** между съпрузите има предимство пред диспозитивното начало, но той би могъл да се стесни в хипотезата на наследяване по завещание, тъй като не би трябвало брачният договор да нарушава завещателната свобода.
4. Проектът се е опитал да реши преобразуването на развода по исков ред в развод по взаимно съгласие. Обратното, преобразуването **от развод по взаимно съгласие в развод по исков ред** е по-трудният момент. Може би въпросът трябва да се реши като се упомене изрично кои разпоредби не се прилагат в този случай. Законотворецът трябва да даде яснота и по въпроса дали определението на съда за развод по взаимно съгласие ще е обжалваемо и как се процедира в случай на измама.
5. С промяната на Семейния кодекс трябва да се направи и промяна в Гражданско процесуалния кодекс по отношение на брачните производства. Остава неяснотата по отношение на случаите на частично постигане на споразумение между съпрузите и действието на двата закона.

III. Фактическо съжителство

1. По отношение на **фактическото съжителство** има редица моменти, които не са уточнени достатъчно добре в законопроекта. Проектът трябва да е по-смел в тази си част, като се предвиди допълнителна уредба на основата на разбирането, че е необходима семейноправна **защита на икономически по-слабата страна** в такива съжителства. Например **наследяването на права**, включително **наследяването на осигурителни права** остава без регламентация, както и **правото на дял от лично имущество**, придобито с принос на партньора. Тези въпроси не биха могли да останат без решение от законодателя, защото проектът трябва да се обвърже и с други закони. Фактическото съжителство присъства вече в други **15 закона**, където са уредени материални и процесуално правни последици, така че няма как да не бъде регламентирано. Необходимо е правото да даде отговор на

настъпилите промени, още повече че в случая кодексът не е конституиращ спрямо този вид отношения.

2. Оставянето без защита на факти от реалността, представлява **дискриминация**. Не бива да се чака общественото одобрение на вече съществуващите факти. По този начин се създава опасност страната ни да понесе санкции от Европейския съд по правата на човека за дискриминационни практики.

3. Самият термин „фактическо съпругеско съжителство“ е двусмислен. Могат се обсъдят термини като „съжителство без брак“, „фактическо съжителство“, които са приети термини.

4. Ако защитата на правата на човека стои в основата на този законопроект, съжителствата на лица от един и същи пол трябва да се уредят. България е известна като страна с едно от най-прогресивните антидискриминационни законодателства. Законът за защита от дискриминация гарантира защита на базата на признака сексуална ориентация, което е достатъчно авангардно решение за нашето общество. Тенденцията в европейските страни в исторически план е регламентиране на съжителствата на хомосексуалните двойки преди фактическите съжителства на хетеросексуалните двойки. Във всички страни членки на ЕС въпросът е уреден по един или друг начин. Съпротивата от някои организации на гражданското общество, включително от различните вероизповедания, не трябва да притеснява законодателя. Държавата е светска и уредбата на семейните отношения отдавна се ръководи не от религиозните норми, а от принципи, защитаващи човешки права и провеждащи определени социални политики.

5. Проектът трябва да се разгледа от гледна точка на **защитата на индивида**. Това е уредба, която е с по-висока степен на обобщеност и ще е добре кодификацията ѝ да е стабилна за няколко десетилетия напред. В тази връзка е притеснително, че не се прави **оценка на въздействието** на проектите на нормативни актове, особено на такива, които засягат всички членове на обществото, и не се знаят **ползите и разходите за обществото** в краткосрочен и дългосрочен план..